گفتوگۆیەکی شانەیی لەگەڵ نیهاد جامی.. بەشی سێیەم

–ئەو بیرکردنەوەیەت لە بنەڕەتدا وا خۆی نیشان دەدات کە دژایەتی نوێگەری بێت، لەکاتێکدا کە لەکوردستان دەژیایت و کاری شانۆت دەکرد، داکۆکیکارێکی سەر سەختی نوێگەری بوویت؟

-خۆفریودان بە چەمکی نوێ ئەو چەمکە خۆرئاواییە هەندێ دەستەواژەیەکی دەمامکدارە، نەک بەرەو دنیای نادیارمان دەبات، بەڵکو فریومان دەدات بۆ ئەوەی بیر نەکەینەوە ئەو بە پیرۆز بکەین، هیچ کاتێک لەبەردەم نوێگەری خۆرئاواییدا ئێمە دیدێکی ڕەخنەییمان نییە، بە پێچەوانەوە ئێمە هەمیشە ستایشکارێکین بۆ نوێی خۆرئاوا، هەموو داهێنانێک لەوێوە سەرچاوە دەگرێت، پێویستییەکی زۆرمان بەوەیە لاساییان بکەینەوە، چونکە ئەوێ سەرچاوەی نوێگەرییە، بەڵام کاتێک لەناو خودی خۆرئاوا سەیری ئەو نوێیە دەکەین و بەهەمان تێگەیشتنەوە دەیگوازینەوە ناو زمانەوە، وەک نامەیەک دەبینرێین، کە ئێمە باسی چ نوێیەک دەکەین؟ بۆ ئێمە لە چ شوێنێک و زەمانێک هاتووین بۆ ئێرە؟ لێرەوە پرسیاری ئەوان ناچار بە بیرکردنەوەمان ناکات، بەڵکو رامان دەکێشێتە کلاسەکانی زمان، تاوەکو خێرا فێری زمانەکەیان بین، بە پێی ئاست و گەشەکردنمان لە زمانەکاندا، کتێبخانەکان دەبنە ماڵی ئێمە تا بەدوای ئەو هەموو ساڵانە بکەوین کە ئێمە تیایدا بێ ئاگاین و زیاد لە پەنجا ساڵە نازانین چی رووبداوە، ئەوان ڕاستیان کرد ئێمە لەچ ڕۆژگارێکەوە هاتووین؟ خۆمان ئەو پرسیارە لەخۆمان دەکەینەوە، تا لەناو دڵی خۆرئاوا نەژین و فێری زمانەکانیان نەبین، تێناگەین کە چۆن نوێگەرییە خۆرئاواییەکەی ئێمە کۆن و بەسەرچووە، کەچی تا ئەو ڕۆژگارە ئێمە بە لوتکەی نوێگەری سەیری دەکەین، چ گرفتێکە گیرۆدەی بووین، ئەی ئەوانەی لەخۆرئاوابوون و لە سی ساڵی ڕابردوو نەیانتوانی ئەو ڕاستییە ببینن و هەمیشە ئەو ناوانەیان دووپات کردەوە بە نوێگەری ئەوان چی؟ ئەوە پرسیارێکە پێویستی بە وەڵامی دڵڕەقانەیە بە ووشەیەکە کە وەک هەڵکەلینی جەستە بێت بۆ برین، نە فێری زمانێکی باش بوون و نە خوێندیانەوەو کتێبخانەکان بوونە ماڵیان، بۆیە جەختیان کردەوە لەسەر ئەو نوێگەرییەی پێش سەفەر ناسیان و بۆ ئەوەی کولتور نەبێتە ژیانی ئەوان، هەر ئەو ناوانەیان دووپات کردەوە، تاوەکو لەبری کتێب خەمی کولتور بگێڕن بە خەمی

ژیــان، هەنــدێکیان هەر بەو نــوێگەریە دەرگــای رۆژنامەکــانی کوردستانیان بۆ کرایەوە، کەوتنە نووسینی وتارو باسیان لەتازەگەری خۆرئاوایی و ناوەکانیان کرد، بەلام لە بنەرەتدا ئەو ناوانە هەر ئەوانە بوون کە نوێنەرایتی نوێگەری نیو سەدە پێشوویان کردووە، کە ئەمڕۆ خۆرئاوا وەک میراتی نوێگەری سەیریان دەکات، نەک وەک گوتاری نــوێگەری لەئێستادا . نــوێگەری بۆتە دەمامکێک بۆ شاردنەوەی ڕۆشنبیریی، بۆیە نەوەکان لەکوردستاندا هەمیشە وا سەیری دەکەنەوە، کاتێک دیدێکی ڕەخنەیی لەو بارەیە بخەیتە ڕوو، هەست بە هەڵچوونێک دەکەن کە نــاتوانیت ئاسۆکانی ببینیت، بڕوای وایە تۆ لەخۆتەوە هــاتوویت ئەو قسانە دەکەیت، بەلام کاتێک تۆ تەواوی کارەکانی گرۆتێڤسکی بە پۆلەندی دەخوێنیتەوە، گەنجێکی کوردێکیش لەکوردستان دوو وتاری مۆنتاژکراوی کوردیی خوێندەتەوە لەپال کتێبەکەی بە عەرەبی، جا بۆ زانیاریت، ئەو ساڵەی «کتێبی بەرەو شانەی هەژار» کرا بە عەرەبی، شانە لابەرییەکەی کۆتایی پێهاتبوو رۆیشتبوو بەرەو ئیتالیاو خەریکی پەرفۆرمانس بوو، ئەو رۆشنبیرە کوردیە بەو کتێبەو بە چەند وتارێکی کۆلاژکراو ناپرسن لەوەی بۆخستنە ڕووی کتێبەکانی گرۆتێڤسکی و سەرچاوەکانی و گەشت کردن بە شانەکەی بۆچی نابێت ئیتر بە مەعریفەی خۆیاندا بچنەوە، وەک ئەوەی ئەمە بەخۆماندا دەچینەوە، ئەگەر کەمێک راستگۆیانە و بە ئەو نەوەیە زۆر ڕەقتر قسە بکەین، دەبێت بڵێین بە بێ زانینی زمانی پۆلەندی و ئاشنابوون بە کولتوری پۆلەندی ناتوانیت شانەکە و داهێنەرەکەی بناسیت، ئەو قسەیە بۆ ئاتۆش ڕاستە، تۆ دێیت دوو کتێبی مۆنتاژکراوی وتاری عەرەبی لەبارەی ئارتە دەنووسیت و لەکوردستان وەک گرنگترین کتێب دەیخەیتە ڕوو، بەڵام کاتێک کەسێک لە زمانی فەرەنسیەوە دێت کە بەرهەمی ئارتە بخوێنێتەوەو لەناو کولتورەکەدا ژیان بکات، هێشتا پێت وابێت نا دادوەری هەیە، لەراستیدا لەدۆخێکی وادا دەبێت هەمووان ڕابگریت و زمان و کولتور بکەیت بە مەرجی سەرەکی توێژینەوەو گەڕان، تاوەکو بتوانیت بەناو تەواوی سەرچاوەکاندا بچیتەوە، بەبێ ئەوە کتێبەکان هیــچ نیــن.. ستایشەکان دیدێکی سەفستایی سوکراتیانەیە بۆ داهێنەرەکان، ئەگەر بە زمانی دەرەدا قسە بکەین سوکرات لەگەل خواردنەوەی ژەهرەکە کە بە فارماگۆن ناسراوە ئاخاوتن دەمرێت و نووسین دەتە بوون، بۆیە فارماگۆنی ناو نووسین ڕاگرتنی نوێبوونی ساختەکارە، ساختەکار بەو مانایەی کۆن بووەو تێی ناگەیت، ساختەکار لەو ڕوانگەی چەند وتارێکی عەرەبی مۆنتاژکراو دەنیت و بەتوێژینەوە دەیخەیتە ڕوو، کتێبێک دەخوێنیتەوەو دوو کتێبی لەسەر دەنووسیت، ئەو قسەیە وابەستەی مرۆڤەکان نیە، بەلکو هەوڵێکی هەلوەشاندنەوەی سەنتەری بیرکردنەوەی شانۆیمانە، کە دەبێت بگەین بە بونیادەکان و

لە بونیادەکانەوە سەیری شانۆ بکەین، ئەو سەنتەرەی ئەمە دەمانەوێت هەلیبوەشێنینەوە وێرانکردن نییە، بەڵکو گەیشتنە سەر بنەچەکەی ڕاستەقینەی شانۆیە و بەتالکردنەوەی وەهمی تازەگەرییە، ئەوە بەو مانایە نییە ناوەکان تازەگەر نەبوون، بەڵام خۆ دزینەوەیە لە مێژووی ڕاستەقینەی تازەگەری، هێنانی ناوێک و سەپاندنی بەسەر کە تراژیدیای مەعریفەی شانۆیی ئێمەیە، بۆیە پێویستە بزانین ئەو تازەگەرییە لەکوێوە دێت و لەجەوهەردا بەرەو چ ئاراستەیەک دەڕوات، ئەو تازەگەرییە کە لەشانۆدا بەناوی ئەزموونگەری هات، بۆچی لە ولاتانی عەرەبی بەناو چەند دەرهێنەرێک کورت دەکرێتەوە؟ ئەو پرسیارە ڕاماندەکێشێت بۆ بابەتێکی گرنگتر ئەویش ئەوەیە: شانۆی ئەزموونگەری چییە؟ ئایا نوێگەری ئەزموونەکردنە؟ لەکوێوە لەماناکانی تێبگەین؟ هەر پرسیارێکی لەم شێوەیە دەبێت لە بنەڕەتدا هەڵوەشاندنەوەی سەنتەری ئەو گوتارە بێت تاوەکو بتوانین بەدوای هەڵوەشاندنەوەگەرایی بونیادەکان وەک خۆی بخوێنینەوە.

-جا کەوایە فەرموو با ئەو ئەرکە بخەینە ئەستۆی ئێوە، خۆتان وەڵامی پرسیارەکەتان بدەنەوە، تێمان بگەیەنن شانۆی ئەزموونگەری چییە و لەکوێوە لەماناکانی تێبگەین؟

-سەرەتا چەمکەکە بە شانۆی پێشەنگ یان پێشڕەو بەکار هات، ئامانجی تێکشکاندنی یاسای ئەرستۆییە بۆ دراما، خولقاندنەوەی پەیوەندییەکی نوێیە لەنێوان بینەرو تەختەی شانۆ، سەرەتای ئەو هەنگاوە لەگەڵ سەدەی بیستەم دەست پێدەکات، هەر هەوڵێک دەیەوێت مێژووەکەی بۆ دوورتر بگەڕێنێتەوە، ناچاریش دەبێت وەک ڕواڵەتخوازی ئەو شانۆیە بگەرێنێتەوە بۆ شانۆی کلاسیک و گەشەسەندنەکانی، بەلام ئەوە ناکرێت، هێندەی سەدەی بیستەم دەرکەوتنی ڕاستەقینەی ئەو شانۆییە، جگە لەوەی زەمینەی شانۆی ئەزمونگەری عێراقی و کوردی پشتیان بە دەخی سەدەی بیستەم بەستووە، بۆیە شانۆی ئەزموونگەری لەسەدەی بیستەمدا بە چەند ئاستێکدا تێدەپەڕێت، دەتوانین دیارترین سیماکانی و شانۆکارەکانیشی ببینین، هەڵبەت ئەو شانۆیە لە بنەڕەتدا بەهۆی کاریگەری شیعر وهونەری شێوەکاری دەرکەوت، بە تایبەت لەگەڵ هاتنی داداییەکان و سوریالیەکان، کاریگەری دیدگای ئەندریە بریتۆن و سلڤادۆر دالی، وێنەیەکی ناتەباو جوانیناسی بۆ ئەدەب و هونەر بەخشی، کە وابەستەی تێکشکاندن و گۆڕانکاری بکاتەوە، ئەو شانۆیە ویستی وەک ئەوان خۆی پابەندی دەرچوون لە یاسا باوەکان بکات، ئەنتوان ئارتۆ شاعیرێکی دادایی و دۆستێکی نزیکی بریتۆن بوو، لەوە شیعری دەنووسی، ئەو دیدگا شیعرییەی دەگواستەوە بۆ ڕوانینی

شانۆیی، بۆیە ئەو کتێبانەی وەک تیۆریی شانۆیی سەیری دەکەین، لەبنەرەتدا دیدی ستایشکاریانەی شیعری ئارتۆیە بۆ شانۆ، دەیویست شانۆ لەو فۆڕمە بێت، وەک گۆڕانکاریە شیعریەکە، بۆیە پێشنیاری شیعریەتی شوێن و جەستەی کرد، ڕوانینێکی شیعریی جوانیناسیانەیە بۆ شانۆ، بەڵام نەیتوانی ئەو پێشنیاریە بگۆرێت بۆ وێنەیەکی ڕاستقینە، شکستە لەدوا یەکەکانی دیدێکی دادایيانە بوو، تەنانەت دواهەمین نمایشی، دوای دەرچونی لەشێتخانە، دیسان شکست و کۆتایی خەونێکە، بەڵام وەک بیرۆکەیەکی شیعریی بۆ شانۆ گرنگی خۆی هەیە لەئاستی ئەو نەخشە و مێژووە، کەنان□ی تەلەفزیۆنی فەرەنسا، ئەمساڵ دۆکۆمێنتاریەکی کورتی پێنج دەقەی لەسەر ئارتۆ دروست کرد، ئەوانەی لە فەرەنسا دەژین دەتوانن لەئێستا لەسەر ئەپلیکەیشنی کەناڵەکە دۆکۆمێنتاریەکە ببینن، ئاماژەی بە ڕۆڵی شیعریی و نواندنەکانی کرد، هەر وەک تەواوکاری دیدگایەکی کەسێتی ئارتۆ لەنێوان شیعرو شانۆ، لەوێدا ئاماژە بۆ قسەیەکی ئەندریە بریتۆن دەکرێت، سالی١٩٥٩ لەبارەی ئارتۆ وتویەتی، ئەو دەڵێت:

«بۆ هەمیشە گەنجان ئەم ئالا سوتاوە وەک هی خۆیان دەناسنەوە» هەڵبەت قسەکە لەسەر شانۆ نیە، بەلکو لەسەر خودی کەسێتی ئارتۆیە، بریتۆن باوەری وایە دەرچون لەیاساکان، سزاکەی هێندە کوشندەیە، ڕاپێچی شێتخانەت دەکات و سزات دەدات، بۆیە نەوەی داهاتوو ئەو ئاڵا سوتاوەی تازەگەری وەک سیمای خۆیان دەناسنەوە، ئەگەر بەقسەکەی ژاک لاکان بڕوامان هەبێت، ناکرێت بەدوای ساڵی ١٩٤٦ سەیری هیچ نووسینێکی ئارتۆ بکەین، کەچی بەدوای ئەم ساڵە ئارتۆ لەهەموو کاتێک زیاتر دەست بە نووسین دەکات، بەڵام ژاک لاکان زۆر بەر لەو مێژووە پێشبینی ئەوە دەکات، ئەو لە ١٩٣٩ دەڵێت دەبێت ئیتر هیچ دێرێکی تر نەنوسێت، ساڵی دوای ئەوە «کتێبی شانۆ و هاوشانۆ» دەنووسێت ئەو کتێبەی بۆ شانۆکارانی ئەزموونگەری کوردی و عەرەبی، وەک تاکە سەرچاوەی ئەو شانۆیە سەیر دەکرێت، بەڵام بۆ خۆی دیدێکی ستایشکاریانەی شیعریە بۆ شانۆ نەوەک کتێبێکی تیۆریی بێت، ئێستا پرسیارەکە ئەوەیە: ئارتۆ مرۆڤێکی ئاسایی بوو؟ نەخێر ئەو شاعیرێکی داهێنەر بوو، خەونی بە شانۆیەکی شیعریی دەبینی، داهێنەرەکانی بەقوربانی کۆمەڵگا سەیر دەکرد، وەک لەکتێبە بچکۆلەکانی لەبارەی ڤان کوخ نووسی، هەوڵێکی زۆریدا بۆ ئەو شانۆیە، بەڵام گرفتەکە لەوە نەبوو کە کۆمەڵگا نەیتوانی لە دیدی شانۆیی ئارتۆ تێبگات، بەڵکو گرفتەکە لەخودی ئەو وێنە شیعرییە کە نا بێت بە شانۆ و لەناو کتێبدا دەمێنێتەوە، دەنا لەو ساتەی ئێستا قسە دەکەین، دەبوو شانۆی فەرەنسی بگەڕێتەوە بۆ ئارتۆ، وەک چۆن کورد و عەرەب بۆی دەگەڕێتەوە؟ بۆچی لەهەموو کاتێک زیاتر شانۆ گەڕاوەتەوە بۆ ئەدەب

و ه□موو ف□□م□□کان لەناو دەقی شانۆیی بنیات دەنرێنەوە؟ ئەو وێنە ڕاستیە تەنیا کاتێک شانۆکاری کورد دەتوانێت تێیبگات لەناو خودی شانۆی فەرەنسی و زمان و کولتورەکەیدا بژیێت، دەنا کتێبە عەرەبیەکان وا وێنایان کردووە کە ئارتۆ ڕزگارکەری شانۆ بوو، دەتوانین شانۆ ببەینە ئاستی باڵا لەم رێگایەوە، بەڵام ئارتۆ بۆ خۆی دەقە شانۆییەکانی لەڕێی دیالۆگ بنیات دەنێت، جگە لەچەند کورتە سیناریۆیەک، چونکە دیدگا شیعریەکەی ووشە بنیاتی دەنا، ووشە وێنای جەستە و دژایەتی شانۆی باوی دەکرد، نەک خودی جەستە خۆی.

خودی ستراتیژە شانۆییەکە بۆ گۆڕینی درامای ئەرستۆیی بەکۆی مێژوویی شانۆی ئەزموونگەری، ئێمە دەرهێنەرێک و دراما تۆرگێک نابینین گرنگتر لە برێخت، ئەو ڕێک دەیزانی چی دەکات و چۆن ئەو وێنەیە لەناو خودی شانۆ بنیات دەنێتەوە، برێخت ئەزموونکاری راستەقینەی شانۆیە، گەڕانەکانیشی لەئاستی تیۆریی دراماو گوتاری فەلسەفی مارکسیدایە، بۆیە ئەزموونکارێکی شانۆیی نیە وەک ئەو وێنەیەکی ڕوونی بە گوتارە ئەزموونکاریەکە بەخشی بێت، بەڵام ئەزموونکارانی ئێمە ناتوانن ئەو وێنەیە ببینن، هۆکارەکەشی ئەوەیە ئەوان ئارەزووی فۆڕمێک دەکەن، کە دەق تەواو بەرەو لەناوچوون بڕوات وکەشێکی سریالیانە بە نمایشی شانۆیی ببەخشێت، وەک سەڵاح قەسەب راستەوخۆ باس لەو شانۆ سریالیە ئارتۆییە دەکات.

قۆناغی دووەمی شانۆی ئەزموونگەری بەدوای جەنگی دووەمی جیهانی دەست پێ دەکات، لەو قۆناغەی پرسیاری مر□ق گ□□ان بوو بەدوای بێبەهایی، وەک لە کۆمەڵگای پۆڵەندیدا دەرکەوت و تەوژمێکی شانۆیی لەنێوان ساڵانی پەنجاکانی سەدەی بیستەم لەگەڵ سەرەتای بیستەکان کۆتایی دێت، کە گەرانەوەیە بۆ ناو فۆڕمی بینین و جەستە، پڕۆژەکەی گرۆتۆڤسکی ل□ب□ن□رەتدا گەڕان و پشکنینە بۆ جەستەی پۆلەندا دوای کاولکاری نازیەت، جەستەی ئەو مرۆڤە دەسوتێنرێت و هیتلەر ئاماژە بۆ ئەوە دەکات لە خەلوزی ئەو جەستەیە سابون دروست بکەن، دڕندەیی بەرامبەر جەستەی پۆڵەندی وێنەیەکی دڕندانەیە، شانۆکارانی پۆڵەندی دێن ل□□□□ی نمایشی شانۆییەوە جەستە دەکەن بە زمانی سەرەکی نمایش، هەروەها دەرهێنەرێکی وەکو گژێگۆ ژێڤسکی شانۆی شێوەکاری بنیات دەنێت ولەماوەی سێ ساڵدا درێژە بە نمایشەکان دەدات، نەک وەک ئێمە دوای چل ساڵ هێشتا لەسەر ئەو چەند نمایشە بژیت، گرفتەکە لێرەوەیە ئەوان لەدۆخی سیاسی وەک چەکێک بۆ دژایەتی فاشیزم بنیات دەنێن، بەڵام شانۆی ئەزموونگەری کوردی دەبێت فۆڕمێک بۆ دوورکەوتنەوە لەبیرکردنەوەی مرۆڤی کوردیی، جەستەی کوردیی نەیەتە ناو نمایشەوە، ئەو جەستە لەژێر کاریگەری دیدی شانۆیی وێنەیی بەغداوە فۆڕمێک دەخولقێنێت تەنیا کوردیی نەبێت، گەڕان وپشکنینەکان نابنە بەشێک

لەناو بنیاتنانەوە، هەندەی شانۆی باڵا شانۆیەکی ئەزموونگەریە تا ببین بە شانۆیەکی جیهانی، بێ ئاگا لەوەی بۆ ئەوەی شانۆکەمان جیهانی بێت، دەبێت تا ئاستی ڕێگەکەمانەوە کوردیی بین، تەنانەت لاسایی کردنەوە لە نوسینی دەقی شانۆیی بتەوێت وەک ئەوان بنوسیت ناتکات بە جیهانی، سیمای مرۆڤی کوردیی کاتێک دەبێتە شانۆیەکی جیهانی کە تەواو کوردیی بێت، تەنیا شتێک کە بکرێت وەرگێڕانی زمانەکەیە، شانۆنامەکانی ئەحمەد سالار و تەلعەت سامان و سمکۆ ناکام کاتێک لە خۆرئاوا بخەیتە سەر شانۆ، بەلام زمانەکەی وەرگێردرابێتە سەر فەرەنسی و ئەلمانی و ئیتاڵی دەبن بە شانۆیەکی جیهانی.

قۆنای سێیەم لەگەڵ دەرکەوتنی بونیادگەری فەرەنسی سەرهەڵ دەدات، ئەویش دەرکەوتنی هونەری پێرفۆرمانسە لەلایان گرۆتۆڤسکی، تاکو ئێستا شانۆکاری کورد ئەوەش هەر وەک شانۆی ئەزموونگەری دەبینێت، ئەو وێنە کاریکاتێریە ئەزموونکاریە کوردیە دەبێت بووەستێندرێت، ئەو درۆکردنە بەناوی ئەزمووونگەری وایکردووە خاسیەتی ڕەخنەگرتن لەشانۆی ئێمەدا بوونی نەبێت، بۆیە سەرسوڕمان دروست دەبێت، کاتێک دەبینن لەم فۆڕمە ڕەخنەییەوە دەین قسە دەکەین، تێناگەن لەوەی ئەو دیدە ستایشکارو درۆزانەیە ڕۆحی شانۆی لەکۆمەڵگای کوردیدا کووشتوە.

پێویستە ئەوە بخەینە ڕوو ئەوەی شانۆی لەسەر تەختەی شانۆ هێنا خوارەوەو خستیە ناو شوێنە کراوەکان، شەقام و باڵەخانەکان، ئەوە شانۆی ئەزموونگەری نەبوو، ئەوە هونەری پێرفۆڕمانسە، گرۆتۆڤسکی لە پێرفۆرمانس ئەو کارە دەکات، پەیوەندی بە ئەزموونگەریەوە نیە، بەڵام وەرە بتوانە ئەوە لەموریدەکان و مامۆستا ئەزموونکارەکان بگەیەنە، چونکە فریودانێک هەیە بەمەبەست و بە پرۆژە ئەنجام دەدرێت، بۆ ئەوەی نەخوێنیتەوە.. کێشەی کتێب و زمانی تری نەبێت, دەتوانێت لە پەنجا ساڵی رابردوو چی فێر بوویتە، ئەمرۆش هەر لەسەر ئەم ناوانە کار بکەیتەوە، ئەگەر شانۆی ئەزموونگەری وەک باسی دەکەن ئەمڕۆ هێندە گرنگە لە ئێستای خۆرئاوا با بێن ناوی دوو دەرهێنەری ئەزموونکاری دنیامان پێ بڵێن، بەلام دەتوانین یەک لەشکر لە پێرفۆڕمەری پۆلەندی وفەرەنسی و ئیتاڵی بخەینە ڕوو، دواهەمین کتێب چیە لەبارەی شانۆی ئەزموونگەری نووسراوە؟ گرنگترین سەرچاوەی ئەم شانۆیە چیە؟ کامە سەرچاوەی زانستی و باوەڕپێکراوە؟ کە لەم سالانەدا سەر لەنوێ بە فەرەنسی چاپکرایەوە؟ کتێبی کێیە؟ تازە نووسراوە؟ یاخود هەر کتێبەکەی ژێمز ڕۆز ئیڤانسە بەناوی «شانۆی ئەزموونگەری لە ستانسلاڤسکیەوە بۆ پیتەر بروک» هاورێم کاردۆ محەمەد چەند بەشێکی لێ کردووە بە کوردیی، جا هەر بەراست شانۆکاری

ئەزموونکاری کورد بروای بەوە هەیە ستانسلاڤسکی ئەزموونکارە؟ یان وەک تەقلیدی و کۆنزەرڤاتیزم سەیری دەکات؟ ئایا دەتوانیت مایەر هۆڵد وەک یەکێک لە ئەزموونکارەکان ببینیت؟ تۆ کە ستانسلاڤسکی وەک ئەزموونکار نەبینیت، بەڵام یەژینە باربا وەک ئەزموونکار ببینیت لەوەوە تراژیدیای ئاکاری دەست پێدەکات، باربا تەنیا عەرابەکی گرۆتۆڤسکی بوو، دەرکەوتنیشی زادەی دەرفەتێکە لە ژیاندا لەگەڵ ئۆدا بوو، من دوو کاریم بە ڤیدیۆ بینیووە یەکێکیان هاملێت بوو تا دیمەنی کۆتایی نازانیت هاملێت کامەیە، بەیە کلاوەکی لەسەر دەکات و لەسەر کلاوەکە دەنووسێت هاملێت، گەر ئەم نمایشە گەنجێکی کەرکوکی دروستی بکات، هەر مناڵە مورێدەکان دەکەونە سوکایەتی کردن، بەڵام باربا دەیکات ئیتر دەبێت بە ئەزموونکار، کەچی ناتوانیت مایەر هۆلد بە ئەزموونکار ببینیت، ستانسلاڤسکی بەلاتەوە مۆدیلێکی کۆنە و نابێت بگەڕێیتەوە سەری، چونکە شانۆکارانی عەرەب دیدی نوێگەریان بە شانۆ بەخشیووە، کتێبەکانیان بوونە بە ئیلهامی تازەگەریمان، تازەگەریەک کەن بووەو خەرئاوا خۆی بیری چێتەوەو تەی کورد وەفات بەی هەیە و بەی زیندوو دەکەیتەوە، بەڵام هەموو ئاستەکان لەیەک وەندا کە دەکەیتەوە، بەوام وایە تا ئەرە بەس بێت بە قسەکردن لەشانۆی ئەزموونگەری، دەکرێت ئێستا بەینە سەر پرسی گرنگیتر.

-پرسیارێکی تر: لەو سالانەی لەکوردستان بوویت، ڕەخنەی توندت ئاراستەی هەندێک شانۆکار دەکرد کە ڕەخنەیان ئاراستەی شانۆی ئەزموونگەری دەکرد، ئێستا خۆت بوویتە بەشێک لە بیرکردنەوەی ئەوان، ئایا ئامادەیت ئێستا داوای لەبوردنیان لێ بکەیت؟

-پرسیارەکەت ڕەوایە، بەڵام بەوام وایە بەشێکیشی پەیوەستی بە داشتنەوەیەکیتر هەیە تا ببێت بە پرسیارێکی شانۆیی بە لایەنەنە، گرفتەکە ئەوەیە، هەندێک بیرکردنەوەیان لەتە باشترە، بە نموونە تەلعەت سامان لەسەرەتای نەوەتەکانەوە هەشداریدا بە ئەمە لە تەواوبونی ئەو ناوانەی شانۆی خەرئاوا، کەچی دواتر من لە چەندین وتاردا بریندارم کرد، ئازارمدا، بەر لەوەی لە کوردستان بەمە دەرەوە، ئەوارەیەکی درەنگ دنیا تاریک بوو لەکلانەک کە دەکەوتە بەرامبەر هەمەی گەل لە هەولەر، ئەو کە منی بینی ڕەیشتە ئەو بەری شەقامەکە، باش بوو ڕەیشتم بەرەو ڕووی، چونکە ئەوە دواهەمین جار بوو لە ژیانمدا ئەوم بینی، وەستاندم پەم ووت کە «قسەی من لەسەر شانۆ بووە، ئێستاش ئەو بەچوونانەم نەماوە، بەڵام دەبوو ڕەخنەی توندت بکەم تا خەم بسەپەنم» تاوەک لەەم ڕاما، ووتی «منیش وامکرد

وەک تۆ کاتێک پێیان ووتم لە گازینۆی لەیالی ئەربیل محەمەد مەولود مەم دەیەوێت بتبینێت» ووتم «ئەو کاری بەمنە با ئەو بێت» ووتی «وا هەوالم بۆ مەم نارد» دواتر سەیرێکی کردم و ووتی «گوێبگرە من کە دەقێکی شانۆییم دەنوسم دەبێتە یەکێک لەهەرە خۆشەویسترین کەسەکانم، ئەو قسانەی ئێستای تۆ بەقەد یەکێک لەشانۆنامەکانم خۆشم دەوێن و چێژم پێدەبەخشێت» کارێکی باشم کرد ئەم ئێوارەیە دانم بە ڕاستی ناو قسەم لەگەڵی کرد و لە بەردەم ئەو داهێنەرە ووتم من هەڵە بوومە، دەی مەگەر کارێکی باشم نەکرد؟

تۆ باس لەوە دەکەیت بوویت بە بەشێک لەبیرکردنەوەی ئەوان، نا کەس نابێت بە بەشێک لەبیرکردنەوەی ئەویتر، بەڵکو کە دەیتە خۆرئاوا، زمانیتر فێر دەبیت، ڕاستی دەبینیت، فرە میتۆدی شانۆ دەبینیت، شانۆی ئەزموونگەری لەساتەوەختێکی مێژوویی دەستبژێریدایە، بۆیە د. فازل جاف لەکتێبەکی گفتۆگۆ لەگەڵ مامۆستایانی ئازیزمان کاک ئازاد عەبدولواحید و مرۆڤی شادی ژیانمان مەحمود زامدار ئەنجام دابوو، لەوێ د. فازل زۆر شتی وتووەو ئەمەی گەنجانی دلداری شانۆی ئەزموونگەری وێنەیەکی خەیاڵی ناو زهنی خۆمان بۆ ئەو دروست کرد، وێنەیەک کە مرۆڤەکە دژە تازەگەر و دژە شانۆیە، بەڵام گرفتەکە ئەوەیە دەتەوێت ئەمڕۆ من بێم داوای لێبوردن لە د. فازل جاف بکەم؟ نەخێر نایکەم، نەکردنی بۆ ڕێزی نیە، من هەمیشە رێزی زۆرم بۆی هەبووە، تەنانەت کە ناراستەوخۆ و ڕاستەوخۆش قسەم لەبارەی کرد بێت، بەڵام ئەگەر ئەمڕۆ داوای لێبوردن لە د. فازل جاف بکەم، ئە دەبێت کاک دانا رەوف یش ببەینە دادگا، چونکە راستگۆ نەبووە فریوی داوین، کتێبەکەی ئارتۆ ئەمڕۆ ئینجیلی شانۆکارانی ئەوروپا نیە، ئەوە تەنیا کۆمەڵێک ڕستەی ڕەوانبێژی و پەخشانیە، بۆیە من نە داوای لێبوردن لەکەس دەکەم و نە کەس دەبەمە دادگا، گرفتی کەسیم هیچ کاتێک لەگەڵ کەس نەبووە، بە پێی تێگەیشتن و بیرکردنەوەی خۆم لەبارەی شانۆ دەدوێم وقسەی خۆم دەکەم، دەتوانن هەمووتان توڕە بن و هەندێک خۆشتان بووەم، لەکۆتاییدا لەگەڵ خۆم ڕاستگۆم و قسەی خۆم دەکەم، هیچ کاتێکیش شتێک لای من بوونی نیە پەیوەندی بە ڕق و کێشەی کەسیەوە بێت، تا ئەم ساتە وەختەی قسە دەکەین تۆ دەبینیت کەمترین قسە لەسەر کاک شەماڵ عومەر دەکەم، ئەو پەرفۆرمەرێکە و کاری خۆی دەکات، لەڕوانین و تێگەیشتنەکانی دەزانێت دەیەوێت چی بکات، بۆیە گرفتەکە تەواو شانۆییە، ئەوەی تۆی نەگەیشت و وێنەیەکی لە زهنی خۆی بۆ من دروست کرد، ئەوە پەیوەندی بە منەوە نیە، بەڵکو پەیوەندی بەوێنەکەی ناو زهنی خۆیەتی بە من.